

Հ. ԲՈՒՍԱԲԱՌՈՒԹԻՒՆ

(Տես յ'էջ 398)

2048. Մեղրթեր.

Այսպէս հիշեն Պոնտացիք նորոց Եղեռնական անուանածը (տես թ. 634), որ է
 L. Salvia, փ. Saugo. Պէյթ. և Ամիրտ. Բ. բառով (Ευλιόφαρον) գրեն,
 «سلفا», «Ալիսաֆադին որ այսոր Թ. Ըղտուղեզոն կ'ասէ. և ինքն յերկան յեր-
 » կան կու լինի, և շատ ճղեր ունի, և փայտն չորեքզոէն կու լինի և սպիտակ,
 » և տերեւներն Սերկեւիլի տերեւ կու նմանի, բայց երկան կու լինի և բարակ.
 » և թէ գայտ խոտիս զհիւզն տերեւովն երեսն զլուրն տաս.. օգտէ ամենայն գազա-
 » նահարի, և թէ խմցընես և օծես՝ զսպիտակ մազն սեւ առնէ, և զխոցերն կու
 » բուսցունէ, և զչտերն այլ աղէկցընէ. և թէ եռցընեն և զլուրն խմեն՝ զլեզուին ծան-
 » բուսիւնն կու տանի և քաղցր գրուցընել կու տայ », եւ այլնս — Մեղրթերթ
 Երթնաձեւից ցեղէն խոտեղէն է, անուշահոտ ծաղկըներով, երբեմն պտղաւոր.
 զեղազործութեան մէջ շատ ի բան կու գայ, նոյնպէս իր եղն Խիստ շատ տե-
 » սակներ ունի, որոց ոմանք Թերեւս մեր երկրին մէջ այլ եւ այլ անուններ այլ ու-
 » նեան, զոր չեմք գիտեր, այլ բուսաբանից որոշած անունները նշանակեմք. ի դուրս
 Թողով Կիլիկիոյ մէջ գտաւածները, ուր որ լաւագոյն քննութիւն եղած է, բայց
 մեր ազգին բուն երկրէն գատ է. յիշեմք նախ յատուկ Հայկական կոչուածը, S.
 Armena որ և Candidissima (ամենասպիտակ կամ ամենապայծառ) ի Կարին,
 Բաբերդ. — S. Macroclams, (երկայնաքղամիդ) ի Մուշ. — S. Suffruticosa,
 վանայ կողմերում. — S. Cæspitosa, ի Թ-Հ. — S. Bracteata, ի Սպեր, Կա-
 նախ, Հար. Հայք. — S. Euphratica, յափունս Եփրատայ ի Հայս. — S. Ace-
 tabulosa, ի Կարին, Կանախ, Կեսարիա, Խարբերդ. վան. — S. Glutinosa, Հս.
 Հայք, Պոնտոս. — S. Forskalei ի Գէօփրիս պաշի. — S. Syriaca, ի Թ-Հ. —
 S. Scalaria, ի Թ-Հ. — S. Urmensis և S. Aristata, Ուրմի. — S. Ceratophylla,
 ի Թ-Հ. — S. Verbascifolia, (Եղնալեզուի նմանն) ի Մուշ. — S. Xanthochila,
 յերեւան, Ատրպատական. — S. Modesta, ի Կարին, Սպեր. — S. Staminea, ի
 Մուշ, Բաբերդ, Սպեր. — S. Verticillata, ի Թ-Հ. և այլ քանի մի տեսակք:

2062. Միաւորակ.

Ինչուան հիմայ լսուի անունս ի կողմանս Սերաստիոյ. հինկեկ Ռժչկարան մ'այլ
 գրէ զոյգ Ար. և Պ. Միյա անուն. ք. Գ. Ամիրտ. գրէ. « Մուիայք, որ է
 » Միայի սայլիկ. ինքն գիծութիւն-մն է (խէժ) որ ի ծառէն կու ելնէ, և ծառն
 » նման է Մշիի ծառին.. Հ. Չոնի ձեռք ասէ, և կարմիր լինի և սեւ լինի..
 » կակղացընող է և տարցընող է և եփող է. քուն կու բերէ.. Ասէ Պո. Թէ
 » Հս. Ստաֆայ ասէ (Bractæ, Styra). և Ատալի Լուպիի այլ ասեն. և այն որ
 » իր քամուքն է՝ Չոր Չոնիին է. և լաւն այն է որ անուշահոտ լինի, և ի Դի-
 » բազ այսոր Պոնտոս կ'ասեն. և իր խոտիւթն այն է, յորժամ որ ծինելի դուր-
 » բոսային զօգն և զիր չարութիւնն տանի.. Բայց զլուրն կու ցաւցունէ, և Թորին
 » գեն է. և զիր չարութիւնն տանի Մագտաքէն « Ուրիշ տեղ այլ գրէ. « Լուպիի.

կ'ըսէ. « Աղան ըլ-ֆարն, ինքն խոտ-մն է, տերեւն մանտր որպէս մկան ականջ
 » կու նմանի, և ինքն երեք ցեղ կու լինի. և լաւն այն է որ աղէկ և սուր լինի...
 » Իպն. ասէ, թէ ինքն կու բուսնի յածվենիքն և ի յայգիքն, և մէկ աղգ-մն
 » այլ կայ որ ի լերունքն կու բուսնի, և ի տակն զէտ առվուտի ճղեր կու եւ
 » լանէ. և տակն ի մօտ կարմիր կու լինի, և մէջն փուռ կու լինի, և մանտր տեւ
 » բեւեռն կ'ունենայ և յերկան. և Թուրքերն իրեն Հոքիոնք կօգի կու ասեն.
 » Եւ թէ զտակն սպեղանի առնես և ի յալքն դնես՝ զնասուրն ի յալիցն ուտէ...
 » Բայց ասած խոտիս աղվորն այն է՝ որ ի աւզոտ տեղեր բուսնի և տերեւներն
 » և ճղերն ի գետինն ճապղի. մանր տերեւնի ունինայ որպէս մկան ականջ, և
 » թէ գինքն ի ջուրն եփես և քամես և խմես, և ի վերայ աղի ձուկ ուտես,
 » զճիճին յաղիցն հանէ » ։ Պէյթար չորս տեսակ զանազանէ և առանձինն յօ-
 » դուածովք ստորագրէ. բուսարանք այլ շատ տեսակներ յիշեն, որոցմէ տեսեր
 » և նշանակեր են M. Palustris (ճախնային) ի Կարին, ի Կովկաս, — M. Cæspit-
 » tosa ի Պոնտոս, Կովկաս. — M. Sicula ի Ճիմրի լ. — M. Sylatica (վայրի) ի
 » Թ-Հ. Կովկաս, եւ այլն — M. Platyphylla (տափաստերեւ) ի Սուշ. — M. In-
 » termedia, Կովկասու երկու կողմերում այլ. — M. Ispida, ի Հր. Կովկաս. —
 » M. Stricta, ի Բարբրդ և ուրիշ կողմեր, եւ այլն :

3079. Մկնստխ. Մկնստխ.

Հին բառգիրքն Յ. գրէ Ավալի ակրաս, այսինքն Սկիլլա աղրիա, Σκίλλα ἄγρεια,
 Վայրի Սօխ. I. Scilla, Φ. Scille. Պէյթ. գրէ Օնսոյ, Scilla. Իսկ Ամիրա. « Խաղի,
 » որ է Խալիւն, որ է Մկնստին, որ է Պասալ ըլ-յաճուրն, որ է Պասալ ըլ-ֆարն. և
 » ինքն Վայրի Սոխն է. և ինքն ի յանապատ լերներն կու լինայ. աղէկն այն է
 » որ այն տեղերն լինայ՝ որ ի հօն Քրիթրա բուսնի... Իպն. ասէ, թէ եփեն հո-
 » ում ձիթով և Փիճոյ խէժ խառնեն և ծեծեն և օճեն ի ձեռքն որ ճղեղ լինի,
 » օգտէ, և սուրիցն այլ օգտէ. և թէ եփեն և ի կոծիծանի վրայ դնեն, յետ տանի.
 » և թէ զայս Սօխ անարատ ի դուռն ի վայր կախեն՝ մնասակար և թունաւոր
 » զաղան ի յայն տունն չի մտնու. և թէ յանձն օճես՝ չտեր այնէ յանձն, և
 » թէ մուրտասանկ քօնս՝ աղէկցնէ. և որ այս սոխին կեղեւին վրայ կոխէ՝ կազ
 » կու լինի! և թէ զայս սոխն՝ մուկն ուտէ՝ մեռնի. Ասեր է զրոցս ժողովողն,
 » թէ լաւ թուպիւր այն է, որ յորժամ գինքն ի գետնէն հանեն, պիտի որ կրտեն
 » այսպէս. հանց կու պիտի որ զկղմինտրն տարցընեն և զայս սոխին որձան ի միջէն
 » հանեն փատէ դանկով, և երկաթ չիհասնի յինքն, և խարեն այն տաք կղմըն.
 » տրոմն զտակն՝ որ ուժն չերթայ, և յորժամ ուզես որ եփես՝ կեղեւէ փատէ դան,
 » կով և ի խմորին մէջն առ և եփէ, կամ ի փռան կամ թոնիրն, և ի վրան
 » խմորին կաւ այլ օճես՝ լաւ է, հանէ կորստէ փատէ դանկով և փուէ ի վերայ
 » քթան կտաւի՝ որ չընայ », եւ այլն : — Բուսարանք Հարիւր տեսակ մի Մկն-
 » տխ զանազանեն, որք ոչ միայն գեղերու բանի կու զան, այլ և իրենց կարմիր,
 » կապտա և ճերմակ ծաղկամբք՝ զարդ են պարտիզաց. ասոնցմէ Աշնանային կա-
 » չուածն S. Autumnalis յիշուի ի Պոնտոս և ի Հար. Կովկաս. — S. Cernua ի
 » Մանախ. — S. Bifolia ի Կովկաս, ի Վիրս. — S. Sibirica գեղեցիկ կապոյտ ի
 » Սեւան կղզի. և այլ շատ տեսակք ի Կիլիկիա և ի Փոքր Ասիա :

Վաստ. Գիրքն գինեբանութեան մէջ գրէ (22Ը) « Մկնստի գինի լինելու հա-
 » մար. « Աւ Մկնստի ի լեռնէ, և թէ չդտանես՝ ի ծովեզերէ, ի թէմազի (յուրիս)
 » 16 օրն. թէ քաղես՝ պահես ի շուք տեղ, և ի մուստադնէ ժամն առ, և հան
 » զգլուց կեղեւն, և կարեն զքիթն և զտակն և խաշք ճեղքես, և երկու նուկի
 » ի տասն լտեր աման ձգես, և սոս կշռուիս արա զայլ շատն : և երբ գինենայ՝
 » ի բան տար, ստամբաքն օգտէ. » և Երեւանդ խմելն՝ յառաւօտուն պիտի՝

« կթղայ մի, տաք ջրովն լաւ է քան հովովն, և ալաց լուսոյն օգտէ և յետ հաց
 ուտելոյ՝ հալ բերէ կերակրին »: — Զխաղարմանութեան հեղինակն այլ գրէ
 (ՅՅԳ). « Դիմոկրիտէս գրեալ է, թէ, որ ի գարնան սկիզբն առնու Մկնտիս և
 » Մորենույ տակ՝ ծծէ և ի ջուրն դնէ, և տայ դրաստուն, տասն օր գհետ ի-
 » բերաց խմէ, նա փրկէ զանասունն յամենայն անծանօթ և ի ծանօթ ցառաց »:
 Վայրի Մկնտիս այլ յիշուի, զոր Գայիենու բառք զուգեն Նարգէսի:

3151. Յակրի.

Վայրի փշուտ ծառ մի կամ թուփ, ինչպէս վկայէ Կաթուղիկեայ թղթոց մեկ-
 նիշ Սարգիս Վ. մեր, « Փշարեղքն՝ որպէս զԵակրին և զԴիմոկրին »: Ուրիշ տեղ
 այլ (Բ Պետր. Բ) կ'ըսէ, « Ի ծառս փշարերս սոյն խորհուրդ երեւի, որ յար
 » ի կանաչութեանն կայ և ճնայ, և տերեւաթափ երբեք ոչ լինին. որպէս Գին և
 » Յակրին և Դոնին », եւ այլն: Տերեւներն նմանին Նոնայ, պտուղն կամ հա-
 տերն՝ Սիսաւան: Նմանութեանն համար՝ Կարնեցիք Գազ կոչեն այս ծառս այլ,
 որ է Լ. Rhamnus Catharticus, Փ. Nerprun. Պէյթար շատ տեսակներ յիշէ այս
 ցեղ ծառոց, որոց որն յատկապէս մեր Յակրիին զուգուի՝ դժար է որոշել. ընդ-
 հանուր տեսակին անունն է Ար. Ալիսաձ Եագ, որով գրէ և Ալիրտ. « Ինքն
 » Եուլեխինց է », այսինքն՝ Դժնկաց աղբէն. տես զայն: Վերոյիշեալ տեսակն R.
 Catharticus յիշուած է ի Հր. Կովկաս, որով յայտնի և ի Հայս:

3152. Յասմիկ. Յասմին.

Մանօթ աղնուական ծաղիկ մի, հոտովն և տերեւներուն ձեւովն, և անուշա-
 բոյր իւզովն. Ար. Եսաւմիկ, عساملج, ուսիկ առած են Լ. Gelsominus, Փ. Jasmin.
 Ի. Ясминъ. Խորեն. աշխարհագրութեան մէջ յիշուի. անկէ առաջ Ալաթման,
 գետեայ՝ Անիար և Մանիլակ ծաղկանց հետ. և թերեւս այս առաջին յիշատակն
 ըլլայ Յասմիկի ի գիրս: « Եսաւմիկն՝ երեք ցեղ է, գրէ Ալիրտ. լաւն այն է որ
 » սպիտակ լինի և հոտն անուշ լինի. տաք և չոր է.. և հոտն օգտէ հով գլխա-
 » ցաւութեան.. և զղեղան կարուածն բանայ, և տերեւն զմանն ի յերեսացն
 » տանի, և զշտերն այլ տանի, և ակնիւն և ծաղիկն օգտէ զմանն օգտէ հին
 » սուկրացաւութեան.. Ստէ Պարին. Պ. Սահլատ ասէ և ի Շիրազ՝ Կոշի եասա-
 » մին ասեն, և ինքն սպիտակ և դեղին և ազրախ կու լինի.. Շարիֆն ասէ, թէ
 » զսպիտակ Եսաւմին չորացընեն և լոսեն և քսեն սեւ մազին կամ ծխեն և
 » կամ լուանան, զսեւ մազն սպիտակ այնէ. և թէ զԵսաւմինին ջուրն տաան
 » որ անօթոց խմէ՝ զնամազպուռունն (փորու որդ) ձգէ »: — Սիստինի (Se-
 stini) խաղաղի հնագէտն՝ անցեալ դարուն վերջերը ի Կոստանդնուպոլիս եղած
 աստեղ, կ'ըսէ, որ զնացեր է յՍթաղիզ Հայազգույ մի պարտէղը, Յասմիկի
 խնամով դարմանելը տեսնելու: — Տաուշոյ կողմերում յՍևոր նահանգի կ'աճի շատ:

3173. Նապ. Նապիս.

Բժշկարան մի յիշէ Մուրտի հետ և. « Նապի կեղեւ ». բայց պիտի ըլլայ
 Նապիս, ինչպէս ուրիշ տեղ գրէ. « Նապիս և Մրտի պտուղ ու իսկ այս Նապիս
 որ գրուի և Նապի, հաւանօրէն է Նաքի կամ Նրքգ կոչուածն Ար. قنطريون, որ է
 Բադինը ըստ ոմանց. բայց և ուրիշ տեսակ բոյս մի՝ ըստ Պէյթ. և Ալիրտ. « Որ
 » է ֆանարիթր? ասին խոտ մի կայ, այնոր միրգն է, լաւն այն է որ խոշոր
 » լինի և հասուն լինի.. Թէ եփեն և զջուրն խաղալ առնեն, օրոյ փողն ի տա-
 » ճութենէ ուտի՝ օգտէ. և թէ զմազն իր տերեւի ջրովն լուանաս՝ ամուսնեմէ

» և ուժով առնէ, և զստամօքն կու կապէ և կու ուժովքնէ, և զլուծումն կտրէ
 » որ ի ստամօքն վատուածութենէն լինի եղեալ... Ասէ Պտ. Թէ Նապան երկու
 » ցեղ է, մէկն դալար, մէկն չոր, և Պ. Գանար ասէ, և այն որ դալար է՝ փա-
 » նարթար ասէ, և այն որ չոր է՝ փանարիտաշտ ասեն. և այն որ քաղցր է՝
 » հոլութիւնն պակաս է. և այն որ տոխ է՝ խիստ հոլ է և կապող է խիստ.
 » զարիւնն կտրէ ամենայն դիմօք » — Պէյթար ուրիշ կերպ երկու տեսակ կ'ընէ,
 մէկն անուանելով Սիտր, Եւա կամ Զալ լէ, միւսն Օպրի Եբ. Երկուքն այլ
 Դոնկի կամ Յակրիի տեսակներ համարին քննողք, և յատկապէս Լ. Zizyurus
 Spina Christi.

2174. Նապաստակի ականք.

Նոյն նշանակութեամբ և յօտար լեզուս. Ար. Ասան բլ-անեպ اوان العرب.
 « Որ Թ. Տափլան դոշադի ասէ, որ է Կօզ պոքրադի, Նապաստակն ականքն է.
 » ինքն մէկ խոտ-մն է, որ մէկ կանգուն ի գետնէն ի վեր կու ելնէ, և ծիրանի
 » ծաղիկ ունի. նման է Բթանի ծաղկին, և մէկ ճուղի մէջն կու ելնէ, և յե-
 » տեւ մանտր ճըղներ կու բուսնի շատ. և միջի ճղի հաստութիւնն մէկ մատի
 » մի չափ է, և տերեւն նման է Զղախոտին տերեւին, գունն քիչ մի սեւութիւն
 » կու քլտէ, և տերեւին վերայ որպէս զաղապ ունի.
 » և յորժամ հասնէ և յերեւոյն քսեն՝ զերեսն կար-
 » մըրքնէ և զգունն աղէկցնէ, և թէ եփեն և զլուրն
 » խմեն՝ օգուէ գաղանահարին, և զկուրծքն կակուր-
 » ցնէ »: — *Auricula leporis* կամ *Chantarella*, փ.
Chantarelle. Բոյսն Սունկերու ցեղէն է, որոյ տեսա-
 կաց ոմանք կ'ուտուն և կոչուն, *C. Cibarius*.

2175. * Նավրուզ կամ Նէվրուզ.

Ըստ պարսիկ անուանն զարնան սկիզբը ծաղկող-
 ներէն մէկն, (Մանան. եր. 450): Ըստ նշանակութեան Նապաստակի ականք.
 բառին՝ կըրնայ ըլլալ Գարնան ծաղիկն. Թ. 433: Ըստ
 ոմանց Հիւրիկ, Irid, անուանեալ ծաղկանց ազգէն է: Հայք այս անունն երկու
 տեսակ ծաղկանց տուած են. ի Բասեն՝ բրգոտ կամ աղուամազոտ խոտեղէնի
 մի, ցանցառ նեղիուկ տերեւներով, որոց վերի կողմն բոլորակ հաւաքում մի է
 մանր մասանց. ասոնց միջէն կ'ելնէ բաժակաձեւ բարակ գեղեցիկ մանուշակա-
 գոյն ծաղիկ մի, միի կողմն ճերմակազոյն: — Կարնոյ կողմանց Նէվրուզ կամ
 Նաւրուզի ծաղկանց կոթերն վրանին չափի կամ մաշկ ունին, ծաղիկն (չորցածին
 տուածով) բաց կարմրի զարնող սպիտակ կամ դեղին փունջ մի է, իրարմէ զա-
 տուած երկայնիկ բարակ և թափանցիկ թերթերով:

2176. Նարգէս. Նարկիզ.

Ըստ հանճարեղ և երբեմն անհանճար առասպելաց Յունաց՝ այս անուամբ պատանի
 մի կար, որ օր մի որսէ դառնալով՝ աղբիւրի մի մէջ տեսնելով իր գեղեցիկ կերպա-
 րանքը, սիրահարեալ ցամաքեցաւ. բանաստեղծք քան Թէ չասուածն՝ փոխարինե-
 ցին զնա ի ծաղիկ մի, զոր մեր Բուրաստանաց երգին (Վրոյր) այսպէս աւանդէ.

« Եւ Նարգէս խարտիչագեղ, այն որ ի ծիլ բարձրացնալ
 Հակեալ ըզգլուխ իւր սիրատարփ՝ դեռ նըկատէ զինքն ի յալիս,
 Դեռ նըւաղի ի դեղին գէմքն ի թալուկ գունագեղեալ »:

Յիշեցնեն բանաստեղծքդ՝ մեր Աղբերաց արիւնն, որոյ նարկիզանման աչկունքն

« մէկն ի քուն և մէկն այլ արթուն », կու յարմարին Նարզիսի այլակերպութեան վայրկեանին, — Հոտոյն անուշութիւնը կամ առաւելութիւնը յայտնէ Աղթամարցիին այլ, երբժապկանց խումբ մի նուիրակ խաւրէ առ Վարդ՝ պէսպէս յատկութեամբը, միայն այսոր համար կ'ըսէ, « Այն Նարկիզին հոտըն բուրեաց »: Լ. Narcissus. Փ. Narcisse. Թ. Զրիւհն. Ար. Նաճիս 𐎠𐎡𐎣. Ինչպէս գրէ և Ամիրտ. « Նարճիս, որ » է Նաճիս... Լաւն այն է որ մէջն դեղին և դուրան սպիտակ լինի... Բագրատ » ասէ, Թէ ի Նաճիսն հոտոտա՞մ զարիւնն ուժովցընէ, և քուն անուշ բերէ. որ » զինքն ծծեն՝ ի յալքն զնէ զգիշերոյ կուրութիւնն տանի »: — Նարզիսի քանի մի տեսակներն յիշուին աւելի այն կողմերում՝ ուր նախ բուսաւ, այսինքն ի Յու. նաւատան և ի սահմանակիցս, ի Կիլիկիա, եւ այլն. տեսակ մ'այլ N. Radii Boissier յիշուած է ի Գարապաղ, բայց նոր ճամբորդներէ տեսնուած չըլլալով՝ տաւրակուտի բուսաբանն (Boissier) և Սուտ Նարզիս կոչէ, Pseudonarcissus.

3184. Նարդին. Նարդոս. Նարդոսիկ.

Լ. Nardus, Փ. Nard. Այս անուամբ երկու կամ այլեւայլ ազգ և տեսակ ծաղկունք և բոյսք կ'իմացուին. մէկն հասարակ վայրի ծաղիկ մ'է, որոյ համար կ'ըսէ Ամիրտ. « Ինքն խոտ է, և տերեւն նման է Ստեպղինի, և ծաղիկն դեղին, ա. » զէկն մեծ տերեւներն է, ուժով բնութիւնն »: Միւս ազգն Նարդոս, արեւելեայց Սմարտ կոչածն է. Լատ., և գլխաւոր տեսակն Հոռոմ Սմարուլ, Սնպուշի Բոնի, որ ըստ Ամիրտ. « տակ է որպէս Մամիրան, և բարակ է և դեղին որպէս Ասա. » բոն, և շատ մազմզուկ է. և բարակ է այս մազմզուկս քան զԱսարոնին. և » լաւն այն է որ գէր և նոր լինի, դեղին և անուշահոտ լինի. և այն որ գոյնն » սպիտակութիւն կու քշտէ՝ չէ աղէկ. և բնութիւնն Նարդինին տաք է յերկու » տարածան և չոր է յերեք տարածան. և Թէ զէդ ծարուր յալքն քաղեն զար. » տեւանունքն բուսցընէ »: — Նարդոսի մէկ գլխաւոր տեսակն այլ է Հնդկի Սմպուլն, Սնպուշի Հիմտի որ կ'ըսուի եւս Սնպուշի Թայիպ (անարգ), նա եւ Սնպուշի եւ աստաթիւր, ըստ Պէյթի, Հաւանօրէն այս է Սողոմոնի երգածն իր խորհրդաւոր Հարան ու փեսայի գրոց մէջ. նոյն և մեր Սալանօրեցւոյն երգած « Սմպուլն (որ) մանաւառ (էր) հագեր ». Ժիրտնի կամ մանիշակի գոյնն »:

Բանասիրական գիտելիք մ'այլ. գուցէ մեր Կ և Դ տառից նմանութենէն շփոթմամբ ծագած. ինչ որ Ամիրտ. գրէր համառօտ Նարզիկակի ջրին համար (Նար. ճիլ կոչմամբ), և զոր Պէյթիար երկարագոյն գրէ, այս ետքերնիս նման գրէ զնոյն Բովհ, Որոտնեցի (ի Մէկն. Բովհ.) Նարդոսի անուամբ. « Նարդոս՝ զայն ասեն Թէ » ի Հնդկիս ծառ է, որ զճիւղն կտրեն և շիւէ կանուռն, և զբերանն շիւին մոմեն. » և ծոր իջանէ և ընտ գլին. և այլք ասեն՝ Թէ ինքնին ծառն իջանէ, և անտի » ընուն և առնուն դեղն: Բայց օմանք ասեն, Թէ խոտ է սեւազոյն, և ընդ մէջն » ելանէ իրրեւ զհասկ մի, և զայն առնուն և եփեն, և ամանօք տանին Թագա. » ւորաց. և է սա օգտակար ջարդած մանր և տրորեալ անդամոց, որ երբ շփեն » առողջանայ »: — Ըստ այսմ կ'ըսէ մեկնիշ Վ. մ'այլ (գրոց Գր. Նիւս. Երգ.) « Բազում զանազան են խունկքն՝ որ եղ եփեն. բայց զՆարդոս րանջարն որ ի » ներս ձգեն, նորա անուամբն կոչի »:

3186. — Լեռնցի Նարդոս.

Յիշուի յԱսորիս և ի Կիլիկիա, և Թուրի Հայեցի Սմֆուլն Վասա. գրոց (ճլ.). « որ ի լեռն լինի », և որով շինուի անուշահամ զինի դեղոց համար: Նոյն Թուրի և Վայրի Սմֆուլն, զոր ըստ Ամիրտովմթայ Պէյթիար Աղբաղուկ համարած է (Թ. 82), իսկ հին Բաագիրք կամ Բառք Գայրիենոսի Ակարոն գրեն կամ բաշխ. Թ. 311:

2187. Նարինջ.

Ինչպէս ըսինք ի կարգի Թուրինն անուան, շիփօուի սա ընդ Նարնջի, կամ մէկմէկու անուն առած են՝ Սմիրտովաթի գրուածին մէջ, և նոյն իսկ համարուած. վասն զի գրէ. « Նարինճ՝ ինքն Թուրինն է, բայց այլ մանր և անուշահոտ, առ ղէկն հասունն է. . կերակուր տալ առեւ, և զծարաւն կտրէ, և օգտէ տաք ջրա մերսն. և ծերոց զեն առնէ »: — Լիմոնի համար այլ Սմիրա. Նարինջ կ'ըսէ. « Նարինճ՝ որ է Լիմոն ». ըսել է թէ այդ Թթուենեաց (Agrami) ազգին հասարակաց անուն համարի զՆարինջ: — Ար. այլ Նարինճ կ'ըսուի , նոյնպէս

և սպանիարէն. Լ. Aurantium, Փ. Orange Գերմ. Pomeranze, Պորտուգալացիք Լարանճա կ'ըսեն: — Հասարակաց ծանօթ ծառս այս և պտուղ գերազանց՝ տեսքովն և պէսպէս պիտանութեամբ, ուշ մտած է յԵւրոպա, և նախ Կիտրոնն, զոր Եսթիք և Հռովմայեցիք՝ Մարաց խնձոր անուանելով՝ ասուն և Պարսից սեփաւ կան համարէին. ծանօթ է ի ուրեմն և Հայոց: Մեր Առակախօսն ԺԲ դարու վերջը, տաք չէնքի մէջ Նարնջի դարմանուիլը կ'իմացընէ. զի կ'ըսէ (ն) Թէ Թաւաւորն անկոց « ի տունն բնակեցոյց զՆարինջ ». զոր դար մի յառաջ Արարացիք ի Հնդկաստանէ բերելով՝ ծաւալներ էին յարեւմտեան Ասիա և յԵւրոպա: Բանասէրք համարէին թէ այս էր ոսկեղէն խնձորն յունական Դրախտին, կամ Եսպերիոյ պարտիզաց. և թէ և այս հաւատք վերցաւ, բայց հիմայ այլ վկայեն տեսողք և զգացողք, որ երբ մէկն Նարնջինաց անտառի մէջ գտուի, ինչպէս ի Սիկիլիա և Նէապոլիս, կամ մանաւանդ ի Միլիս Սարտենիա կղզւոյ (ուր 800,000 ծառք կու համրուին, և տարին 12,000000, ըստ ոմանց և 60 միլիոն սակի պըտուղներ կու հասցընեն, և ինչուան մէկ ծառն 8000 հատ), յիրաւի ինք զինքը դրախտամանն տեղւոյ մէջ կարծէ. այնպիսի գեղեցիկ զոյներով և անողջ հոտով և օգով զմայլած կամ գինովցած. կան հօն մինչև 700 տարուան ծառեր, և չորկուելու չափ հաստ: Սպանիոյ Մայորկա կղզիէն այլ տարին 80 միլիոն Նարնջի կ'ենքէ, և օտար երկիր տանելու համար՝ ի նաւ գրուած աստեն՝ միլիոն մի ֆր. արժէ:

2208. Նշդարի. Նշդարենի.

Նարծենն ոմանք թէ որ և է վայրի ծառ մի որ որթոյ նեցուկ ըլլայ՝ այսպէս կոչուի, ըստ բանի ֆիլոնի (Լիւսիմաք. տրամախօսութեան մէջ). « Պատասի. . » զԶիթենեօք Բաղեղն, և կամ զՆշդարենեօք Որթք: Սակայն հարկ է թէ յատուկ ծառոյ մի անուն ըլլայ, բայց տեսակն չիփօուի. տեղ մի գրուած է ի բրեւ հոմանիշ իրեն՝ Նոն, Դոն, Սօսի. Սմիրա. Բառագորոց մէջ կ'ըսէ. « Նըշդա » բենի՝ որ է Զինար », յետոյ զԶինար՝ Տուլպ կոչէ, Տուլպն այլ՝ Հ. « Սօսի ասէ » հայերէն »: Ի Յայսմաուրս պատմի (13 յունիս) Ս. Տիմոթէոս քահանայ վըկայի համար, Յուլիանոսի ատեն, ի Պրուսա, թէ « Էր ի մէջ քաղաքին ծառ մի » մեծ Նշդարենի, և յարմատ ծառոյն բունեալ բնակէր վիշապ մի ահաւոր ». Յունաց Յայսմաուրաց մէջ Կրպարիս (Κυπαρισσος) կոչուի ծառն: — Մեր բաւնաստեղծից յիշատակութենէն կ'երևի՝ թէ վայելուչ ծառ մ'էր Նշդարին, որով հետեւ մէկը կարմուկ կերպարանքը նմանցընէ « Երկուց խնձորից Նշդարենի » ստաց: » մէկն այլ (որ կարծուի Նարեկացին), « Նոն ի Նոն յետից. . Նըշդարենի ». յարմար թէ անյարմար զուգեն:

